

DERDE BLAD.

Het 25-jarig bestaan der Rijkszuivelschool te Bolsward.

Met kort historisch overzicht.

Voordat de Rijkszuivelschool te Bolsward op 1 October 1904 werd geopend, waren in deze stad feitelijk reeds twee particuliere instellingen geweest, die beoogden onderwijs te geven in de zuivelbereiding. Het was de Friesche Maatschappij van Landbouw, die tot de oprichting van deze voorloopsters den stoot gaf. Het hoofdbestuur van de maatschappij besloot in zijn vergadering van April 1886 tot de oprichting van een zuivelschool en droeg de uitvoering daarvan op aan een commissie bestaande uit de heeren D. Fontein de Jong, A. H. van Slooten, D. van Konijnenburg en mr. C. A. Römer.

Wij verkeerden toen nog in het begin van den overgang der zuivelbereiding van de boerderij naar de fabriek. Het aantal zuivelfabrieken was nog uiterst gering en de bedoeling was dan ook om de boerenzoons en boerendochters practisch en theoretisch onderwijs te geven in de toepassing der verbeterde methoden, waarmede het buitenland, en in het bijzonder Denemarken, er in geslaagd was om ons den stonden roem te ontnemen van te zijn de voortbrengers der beste boter, waarvan tevens het gevolg was, dat de Friesche boter op de Engelsche markten in prijs vrij ver beneden de Deensche kwam te staan.

Voor de oprichting en instandhouding eener zuivelschool was natuurlijk vrij wat geld noodig en een der middelen, welke deze commissie trachtte te gebruiken om daaraan te komen, was dat zij in onderhandeling trad met verschillende gemeentebesturen. De gemeente Bolsward deed het voordeeligste aanbod en zoo nam de commissie het besluit de school in die stad te vestigen. In verband daarmee werd de toenmalige burgemeester van Bolsward, de heer P. Peereboom, als lid aan de commissie toegevoegd.

Het is niet mijn voornemen de geschiedenis van de beide voorloopsters der Rijkszuivelschool te Bolsward in het breede te vervolgen. Doch bij de bespreking van het jubileum ontkomt men er niet aan althans een deel van die geschiedenis mede te deelcen, omdat daarin de verklaring ligt van het feit, dat de Rijkszuivelschool te Bolsward werd gevestigd, niettegenstaande de regeering Leeuwarden had gekozen. De scheutigheid van het Bolswarder gemeentebestuur op het tijdstip, dat geldt de beslissende factor vormde omtrent het al of niet tot standkomen eener inrichting voor zuivelonderwijs, heeft zijn nawerking getoond toen de plaats van vestiging der rijksschool moest worden vastgesteld. En zij is misschien ook nog werkzaam geweest, toen eenigen tijd geleden een post op de landbouw begroting, waarvan het doel was de verplaatsing der Rukszuivelschool van Bolsward naar Leeuwarden te financieren, plotseling werd teruggenomen.

Overigens is het met de beide voorloopsters niet anders dan gesukkel geweest. De commissie uit de Friesche Maatschappij had te worstelen met groots financiële moeilijkheden. Zij werd later (1888) omgezet in een vereniging voor Vakonderwijs in de Zuivelbereiding. In 1889 mocht de vereniging er eindelijk in slagen haar eerste inrichting te openen.

De vereniging trof voor een succesvolle werkzaamheid wel een zeer ongunstig tijdperk. Aan den eenen kant kwam van de bereiking van haar oorspronkelijk doel, de opleiding van boerenzoons en boerendochters in de zuivelbereiding, weinig terecht, doordat het aantal zuivelfabrieken voortdurend toenam. Aan den anderen kant stond het aanvankelijk alles behalve vast, welken loop de fabriekmatige zuivelbereiding zou nemen en welke eischen in verband daarmee aan het personeel der fabrieken moest worden gesteld. Herhaalde reorganisatie van haar zuivelschool was daarvan het gevolg.

In de laatste jaren van de vorige eeuw kwam er een bepaalde teekening in de ontwikkeling der fabriekmatige zuivelbereiding. Groote fabrieken, die jaarlijks millioenen K.G. melk verwerkten werden meer en meer opgericht. Voor een goede leiding waren aan dergelijke fabrieken als hoofden noodig personen, die, behalve practische bekwaamheid, voldoende kennis van de wetenschap der moderne zuivelbereiding hadden opgedaan, om de doelmatige werking: van de onderdeelen van het bedrijf in verband met het geheel te kunnen beoordeelen en na te kunnen gaan, in hoeverre een verbetering. door de wetenschap voor eenig onderdeel uitgevonden in de fabriek redelijke kans op voordeelige toepassing bood. Aan deze hooge, maar noodzakelijke eischen konden de leerlingen der toenmaals bestaande zuivelschool niet voldoen, hetzij door dien hun opleiding in de practijk (bijn. In handkracht boterfabrieken) onvoldoende was geweest, hetzij doordat zij wetenschappelijk niet voldoende onderlegd waren.

De vereniging besloot thans tot een nieuwe reorganisatie. En ofschoon het niet haar bedoeling was om te komen tot de oprichting van een Rijkszuivelschool, daar zij zich voorstelde ook deze nieuwe school evenals de beide vorige, zelf te beheeren, heeft zij toch hoogst nuttig werk gedaan door het ontwerpen van een leerplan en het vaststellen der wijze van inrichting voor de later opgerichte Rijkszuivelschool. Haar doel was toen een school te stichten. waarin toekomstige directeuren van zuivelfabeieken een volledige theoretische opleiding konden verkrijgen, terwijl ze de practijk zouden moeten leeren door voorafgaande 1½ -jarige werkzaamheid in bepaald omschreven fabrieken.

Dit is thans nog het doel der Rijkszuivelschool, gelijk kan blijken uit de volgende omschrijving, ontleend aan het Programma voor het schooljaar 1929-1930.

„Aan de Rijkszuivelschool wordt zoodanig theoretisch onderwijs verstrekt, dat iemand, die met goed gevolg het eindexamen van deze school heeft afgelegd en buitendien voldoende - practische ervaring en de vereischte persoonlijke eigenschappen bezit, geschikt zal zijn als directeur eener zuivelfabriek op te treden.”

De geheele inrichting der school is dan ook nog in hoofdzaak zóó, als de vereeniging zich die voorstelde. Alleen is later de 1½ -jarige werkzaamheid in de practijk verlengd tot 2 jaar, het aantal leervakken met enkele vermeerderd (zooals kennis van wetten, staathuishoudkunde en economische aardrijkskunde) en het volgen der lessen in de handelscorrespondentie van minstens één moderne taal verplichtend gesteld.

De voorstellen van het bestuur der vereeniging voor Vakonderwijs in de Zuivelbereiding tot reorganisatie van haar school te Bolsward werden in de ledenvergadering aangenomen. Maar toen ontstond in den boezem der vereeniging zelve de strijd over Bolsward of Leeuwarden. In een latere ledenvergadering besloot zij, dat de school te Bolsward zou blijven, terwijl een aantal leden voor Leeuwarden hadden gepleit. Dit besluit lokte verschillende adressen aan de regeering uit vóór en tegen Bolsward.

Intuschen ging de regeering haar eigen gang. Zij trad in onderhandeling met het gemeentebestuur van Leeuwarden over de stichting van een Rijkszuivelschool in die gemeente. Op de begroting van het Departement van Binnelandsche Zaken voor het jaar 1901 kwam dan ook een post voor betreffende de stichting van een Rijkszuivelschool te Leeuwarden. Bij de behandeling van dezen begrotingspost maakten enkele Kamerleden gebruik van hun recht om daarop een amendement in te dienen, waarvan de strekking was de school niet te Leeuwarden maar te Bolsward te vestigen. Dit amendement werd met groote meerderheid aangenomen. Zoo had dan Bolsward in zekeren zin bij verrassing de Rijkszuivelschool veroverd. Uit het feit dat korten tijd geleden een goed georganiseerde stormloop op deze stad als plaats van vestiging wederom bij verrassing in haar voordeel is beslist, mag men wel afleiden dat er factoren werkzaam zijn, die ook in de toekomst als schutsengel. Voor Bolsward zullen optreden.

Hoe staat het nu met do wijze, waarop de Rijkszuivelschool aan haar doel heeft beantwoord? Ik heb daaromtrent persoonlijk eenige ervaring, omdat mijn oudste zoon aan die school zijn opleiding heeft genoten. Daar hij helaas spoedig na een benoeming tot assistent is overleden, kan het geen kwaad zijn opleiding te Bolsward hier ter sprake te brengen en het is mij een genoegen. dat ik daartoe ongezoekt de gelegenheid krijg. Mijn zoon had een goed verstand. maar was alles behalve een „leerder”, zoodat hij dan ook in de 4de klasse der H. B. S. is blijven zitten. En nu heeft mij dit altijd bijzonder getroffen, dat men hem te Bolsward liefde voor de studie en groote belangstelling voor de wetenschap der zuivelbereiding heeft weten in te boezemen. Ik kan niet anders inzien, of dit pleit in zeer sterke mate in het voordeel van de wijze, waarop het onderwijs daar werd gegeven.

Persoonlijke ervaringen lijden wel eens aan eenzijdigheid en daarom heb ik ook eens het oordeel gevraagd van iemand, dien ik volkomen in staat en bevoegd acht het werk van de school te Bolsward onpartijdig te beoordeelen. Tot mijn genoegen mocht ik ervaren, dat het oordeel van dezen autoriteit niet minder gunstig was dan het mijne. Degelijk, vruchtdragend en opwekkend

tot een zelfstandig oordeel, ziedaar enkele eigenschappen, waarmede hij den aard van het onderwijs omschreef.

Maar als de school te Bolsward zoo goed aan haar doel beantwoordt, vanwaar dan het streven om ze naar Leeuwarden verplaatst te krijgen? Ik wil op die vraag hier niet al te diep ingaan, maar in de gesprekken, die ik in verband met het schrijven van dit artikel heb gehouden, werd één motief aangevoerd, waarvoor ik zeer veel voel en dat ik daarom hier wensch te herhalen.

De leeraren in de praktische vakken zitten te Bolsward geheel afgezonderd van de zuivelwereld, terwijl vestiging van de school te Leeuwarden hen zou brengen in het centrum van de beweging op zuivelgebied in ons gewest. Zij zouden daar voortdurend op gemakkelijke wijze met de practijk in aanraking kunnen komen en de nieuwere inzichten op theoretisch gebied gemakkelijker kunnen volgen. Ongetwijfeld zou dat een gunstigen invloed uitoefenen op de bruikbaarheid van het onderwijs.

Volgens een opgave, die de directeur der school zoo welwillend was te mijner beschikking te stellen, hebben in het 25-jarig tijdperk dat zij bestaat. 222 leerlingen het eindexamen met goed gevolg afgelegd. Daarvan zijn 102 oud-leerlingen thans in betrekking als directeur eener zuivelfabriek, terwijl 50 als assistent werkzaam zijn. Verder zijn 16 der gediplomeerde oud-leerlingen werkzaam als ambtenaar bij een zuivelorganisatie, terwijl nog 6 anderen op andere wijze diensten in het belang der zuivelbereiding bewijzen, waarvan één als zuivelconsulent. één als assistentzuivelconsulent en één als rijkszuivelvisiteur. Overleden zijn er van de 222 gediplomeerden 8.

Tot slot nog een paar opmerkingen. Naar ik heb vernomen, zijn de lokalen der Rijkszuivelschool ingericht voor 18 leerlingen, terwijl er tegenwoordig 24 les moeten ontvangen. Voor de praktische werkzaamheid der leerlingen in het laboratorium moeten de klassen in twee ploegen worden gesplitst, waarvan natuurlijk dubbel werk voor de betrokken leeraren het gevolg is. Maakt het op den lezer niet een uiterst vreemden of zelfs pijnlijke indruk te vernemen, dat de uitstekende wijze, waarop de Rijkszuivelschool steeds aan haar doel heeft beantwoord, door het rijk wordt beloond met zulk een benepen huisvestiging? Benepen huisvestiging, die misschien goed onderwijs niet uitsluit, maar die toch in elk geval gepaard gaat met allerlei kleine dagelijksche ergernissen?

?.?